

Οι ανθρωποκεντρικές ιδεολογίες απέναντι στην αντιμεταναστευτική ρητορική

Λευτέρης Παπαγιαννάκης

Η συζήτηση για την ανθρώπινη κινητικότητα, είναι η συζήτηση για την ίδια την ανθρώπινη ιστορία.

Για να κάνουμε όμως μια συζήτηση για το θέμα είναι αναγκαίο να έχουμε κάποια αρχικά στοιχεία.

-Το 2024 πάνω από 300 εκατομμύρια άνθρωποι ήταν διεθνείς μετανάστες, πάνω από 3,5% του παγκόσμιου πληθυσμού (1 στους 30 ανθρώπους είναι μετανάστης). Το 1990 ο αριθμός ήταν 154 εκατομμύρια.

-Στα τέλη του 2024 πάνω από 123 εκατομμύρια άνθρωποι ήταν αναγκαστικά εκτοπισμένοι. Εξ αυτών πάνω από 68 εκατομμύρια είναι εσωτερικά εκτοπισμένοι, περίπου 38 εκατομμύρια είναι πρόσφυγες, 8 εκατομμύρια είναι αιτούντες άσυλο και πάνω από 5,5 εκατομμύρια δικαιούνται διεθνή προστασία. Το 2014 οι εκτοπισμένοι ήταν περίπου 60 εκατομμύρια. Ο αριθμός τους δηλαδή έχει διπλασιαστεί τα τελευταία δέκα χρόνια.

-Το 60% των εκτοπισμένων παραμένει σε γειτονικές χώρες. Για τους πρόσφυγες αυτό το ποσοστό είναι 67%.

-Σύμφωνα με έρευνες αυξάνεται ραγδαία ο αριθμός των ανθρώπων που εκτοπίζεται λόγω κλιματικής αλλαγής και φυσικών καταστροφών. Η παγκόσμια Τράπεζα αναφέρει ότι 250 εκατομμύρια άνθρωποι θα επηρεαστούν μέχρι το 2050, ενώ το Ινστιτούτο για την Οικονομία για την Ειρήνη (διεθνές think tank) αναφέρει ότι πάνω από 1 δισεκατομμύριο άνθρωποι μπορεί να μετακινηθούν μέχρι το 2050.

-Το 2024 ήταν η χρονιά με τους περισσότερους πολέμους από την εποχή του Β' Παγκόσμιου Πολέμου. Το 2025 μοιάζει να είναι χειρότερο.

Προφανώς οι αριθμοί από μόνοι τους δεν αρκούν για να γίνει συζήτηση, ειδικά από τη στιγμή που οι πολιτικές επιλογές και αποφάσεις μοιάζουν να είναι σε εντελώς αντίθετη λογική.

Τα τελευταία χρόνια οι αριθμοί, τα στοιχεία, οι έρευνες μοιάζουν να μην έχουν σημασία στη συζήτηση για τη μετανάστευση.

Τα τελευταία χρόνια οι πολιτικές αποφάσεις επικεντρώνονται στην αποτροπή, στον να μην μετακινούνται οι άνθρωποι προς τα «εδώ». Δηλαδή την Ελλάδα και ευρύτερα την ΕΕ, εφόσον μιλάμε για τη γειτονιά μας.

Η μετανάστευση είναι μια από τις μεγάλες προκλήσεις της εποχής και έχει άμεση σχέση με άλλες προκλήσεις: Κλιματική Κρίση, Δημογραφικό, Αύξηση Ανισοτήτων

Αντί να κάνουμε τις δύσκολες και περίπλοκες συζητήσεις επιλέγουμε απλοϊκές, ευθύγραμμες αναλύσεις, οι οποίες προσαρμόζονται στις δημοσκοπικές και μικροπολιτικές πραγματικότητες με φόντο τις εκλογές.

Οι εκλογικοί κύκλοι είναι πολύ σύντομοι σε σχέση με τις προκλήσεις της μετανάστευσης, αν το δούμε μέσα από το πρίσμα της ιστορίας και της εξέλιξης της.

Η μετανάστευση είναι μια από τις παγκόσμιες σταθερές πραγματικότητες, ένας από τους καταλύτες της ιστορίας.

Αν δεν είμαστε ικανοί να παρουσιάσουμε ρεαλιστικές προτάσεις πχ συζήτηση για νόμιμες οδούς μετανάστευσης τα αποτελέσματα θα είναι καταστροφικά, αφού η απουσία πολιτικών ευνοεί τις παράνομες δραστηριότητες.

Ήδη από το 2015 η αύξηση του αριθμών των ανθρώπων που έφτασαν στην Ευρώπη χαρακτηρίστηκε «προσφυγική κρίση» και γίναμε μάρτυρες μιας αδιανόητης τοξικής συζήτησης όπου ανεπάρκειες και αδυναμίες των χωρών της Ευρώπης να διαχειριστούν το ζήτημα «κρύφτηκαν» πίσω από την αποκαλούμενη «κρίση». Η ΕΕ έκανε την πολιτική επιλογή να διαχειριστεί την αύξηση του αριθμού ως «κρίση» γιατί με αυτό τον τρόπο μπορούσε να δικαιολογήσει την ανετοιμότητα της. Η επίκληση της κρίσης σημαίνει ότι δεν χρειάζεται σχέδιο διαχείρισης και δεν υπάρχει λογοδοσία. Είναι πλέον σαφές ότι εκείνη την εποχή δεν υπήρξε προσφυγική κρίση αλλά μια τεράστια κρίση υποδοχής, η οποία στη συνέχεια οδήγησε σε μια θεσμική κρίση και εν τέλει σε μια πολιτική κρίση. Οι αναλύσεις και οι έρευνες αναφέρουν ότι πίσω από την ρητορική της «κρίσης» υπήρχε ένα κενό στη δυνατότητα αποτελεσματικής υποδοχής.

Η Ελλάδα αναδείχτηκε σε εργαστήριο δοκιμών και ανάπτυξης ευρωπαϊκών πολιτικών μετανάστευσης. Η Κοινή Δήλωση ΕΕ – Τουρκίας, η Μόρια, τα νησιά του Βορείου Αιγαίου – ζώνες αποτροπής, η έλλειψη ενταξιακής πολιτικής, τα γεγονότα στον Έβρο και η Ελλάδα – Ασπίδα της Ευρώπης, η σκληρή αλλά δίκαιη πολιτική, η ενεργητική αποτροπή, η ποινικοποίηση της αλληλεγγύης, η ποινικοποίηση της παράτυπης παραμονής στη χώρα, η μείωση των δυνατοτήτων νομιμοποίησης, οι δυσκολίες στην πρόσβαση στην ιθαγένεια, είναι μόνο μερικά από τα σημεία αναφοράς στη συζήτηση για τη μετανάστευση.

Στο πλαίσιο διαχείρισης βγήκαν και θετικά όπως το πρόγραμμα φιλοξενίας αιτούντων άσυλο ESTIA και το σημαντικό ρόλο της τοπικής αυτοδιοίκησης σε αυτό, η δικτύωση οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών με θεσμικούς φορείς, η ανάπτυξη πολιτικών υποδοχής και ένταξης, κυρίως σε τοπικό

επίπεδο, η ανάπτυξη μιας ατζέντας υπεράσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Αν θέλουμε όμως να δούμε την πιο μεγάλη εικόνα πρέπει να βάλουμε στην εξίσωση τη στάση της ΕΕ στο Ουκρανικό. Σε αυτή την περίπτωση η αντίδραση ήταν ακαριαία και ενεργοποιήθηκε η διαδικασία της Προσωρινής Προστασίας, η οποία αυτόματα προσφέρει προστασία σε ανθρώπους που έφυγαν από την Ουκρανία λόγω της εισβολής της Ρωσίας. Πολλοί μίλησαν για «αληθινούς πρόσφυγες» και υπήρξαν πολλές πρωτοβουλίες από Κράτη Μέλη της ΕΕ.

Προφανώς ήταν η σωστή επιλογή, αλλά γεννιέται το ερώτημα γιατί δεν το κάναμε για άλλους, οι οποίοι επίσης φεύγουν από εμπόλεμες περιοχές. Θεωρώ ότι η απάντηση είναι προφανής και πρέπει να μας απασχολήσει εάν θέλουμε να είμαστε σοβαροί και συνεπείς ιδεολογικά.

Αν κάτι αποδεικνύουν οι εξελίξεις των τελευταίων είναι το ότι υπάρχει ανάγκη για μια σοβαρή συζήτηση γύρω από τη μετανάστευση με μακρόχρονη λογική, ενταγμένη στην ευρύτερη συζήτηση περί αναπτυξιακού μοντέλου και το μέλλον της χώρας.

Δεν έχει νόημα να συζητάμε το μέλλον της Ελλάδας χωρίς μετανάστευση, είναι ανιστόρητο και χωρίς κοινωνική και οικονομική λογική, αν και είναι αλήθεια ότι δεν έχουμε τα στοιχεία σε εθνικό επίπεδο για να την κάνουμε.

Δεν έχουμε εφαρμόσει πολιτικές με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορέσουμε να τις αξιολογήσουμε και να κάνουμε τις απαραίτητες προσαρμογές όπου χρειάζεται.

Η δημογραφική κρίση και η γήρανση του πληθυσμού θα έχει ως συνέπεια, μεταξύ άλλων, μια κρίση της αγοράς εργασίας και άρα θα χρειαστούν και μετανάστες για κάποιους τομείς της οικονομικής και κοινωνικής ζωής (πχ η φροντίδα των ηλικιωμένων, πρωτογενής τομέας).

Η κλιματική κρίση θα προκαλέσει μετανάστευση και είτε είναι εντός χωρών είτε διεθνής θα οδηγήσει σε οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές.

Παρόλα αυτά δεν πρέπει να εγκλωβιστούμε σε ένα αφήγημα όπου οι μετανάστες είναι μόνο «χέρια» άρα εργάτες. Πρέπει να μιλάμε για πολίτες. Αυτό ενεργοποιεί μια διαφορετική προσέγγιση όπου οι μετανάστες και πρόσφυγες εμπλέκονται σε μια διαδικασία συμμετοχική. Το να γίνουν πολίτες της χώρας είναι ο στόχος.

Μια συνεπής, προοδευτική και υπεύθυνη στάση στο ζήτημα είναι απαραίτητη, αλλά θα έχει πολιτικό κόστος. Το ξέρουμε και το έχουμε ήδη βιώσει. Όμως δεν υπάρχει άλλη λύση.

Θα κλείσω με μια σειρά παρατηρήσεων και μπορείτε να τις αναλύσετε όπως θέλετε (συνδυαστικά είτε/και μεμονωμένα).

- Οι ένοπλες συγκρούσεις κάθε μορφής οδηγούν ανθρώπους στην προσφυγιά.
- Οι εποχές ευημερίας και ανάπτυξης, ειδικά στις «ανεπτυγμένες» χώρες με τα κενά στην αγορά εργασίας τα «χέρια» είναι απαραίτητα (το ξέρω ότι δεν ταιριάζει με τα περί πολίτη)
- Στην ΕΕ και κατ επέκταση στην Ελλάδα εφαρμόζουμε περιοριστικές μεταναστευτικές πολιτικές μ ελάχιστες δυνατότητες για νόμιμη μετανάστευση και νομιμοποίηση (με την εξαίρεση της Ισπανίας)
- Η δημογραφική κρίση κοστίζει οικονομικά και κοινωνικά.
- Δεν θέλουμε άλλους μετανάστες
- Η μετανάστευση συμβάλλει θετικά στην οικονομία και άρα στην κοινωνία
- Η δημογραφική τάση δεν αλλάζει χωρίς τη συμβολή της μετανάστευσης